

A szocialista magyar társadalom születése

Nyitott és mobil társadalom

Hasonlóan a város és a gyermeke, jóllehet a hasonló falu közötti különbség csökkenéséhez a szocialista fejlődés időszakában óriási lépést tettünk előre a különböző társadalmi helyzeteket elválasztó falak ledöntésében, társadalmi szerkezetünk nyitottabbá tételében. A két világháború közötti időszakban a magyar társadalom szerkezete rendkívül zárt volt, a különböző társadalmi rétegek közötti mozgás csak szorványosan és egyénileg volt lehetséges.

Mint arra már többször utaltunk, a szocialista építés kezdetétől igen nagymértékű társadalmi helyzetváltozás, társadalmi mobilitás indult meg Magyarországon. A KSH Andorka Rudolf vezette mobilitáskutatásából kitérünk, hogy a felszabadulást követő 30 évben a lakosság mintegy kétharmadának társadalmi helyzete megváltozott.

Örökölt mobilitási esélyek

Ennek ellenére ma is viszonylag nagy különbségek vannak a különböző származású fiatalok mobilitási esélyei között. Mai értelmiségünk 62 százaléka fizikai dolgozó gyermeke, és ez vitathatatlanul az értelmiségi réteg nyitottságát mutatja. Ugyanakkor azonban az értelmiségi apák gyermekeinek értelmiségivé válására több mint ötször akkora esélyük volt, mint a szakmunkások és több, mint húszszor nagyobb esélyük volt, mint a segéd munkások fiainak.

Mindez erőteljesen összefüggésben van az iskolai esélyek egyenlőtlenségével is. A társadalmi mobilitás fő csatornája ugyanis az ötvenes évek végétől az iskolarendszeren keresztül vezet, és mai iskolarendszerünk — mint ezt első sorban Ferenc Zsuzsa és Gáspár Ferenc kutatásai bizonyították — minden tekintetben ellenére sem képes csökkenteni a különböző származású gyermekek között meglévő, társadalmilag determinált különbségeket.

Tények, adatok

Jól bizonyítja ezt, hogy a különböző származású gyermekek tanulmányi eredménye között már az általános iskolában jelentős különbségek vannak, és ezek a különbségek az általános iskolai képzés során még valamelyest növekszenek is.

A két szélső csoportot figyelembe véve azt tapasztaljuk, hogy a 2. osztályban az értelmiségi gyermekek között 2,8-szor nagyobb a jó tanulói aránya, mint a segéd munkások gyermekek között, és ez a különbség a 8. osztályra 4,2-szeresre emelkedik. Ebből következik, hogy az általános iskola után tovább nem tanulók között, valamint az alacsonyabb presztízsű szakmákat tanuló szakmunkástanulók között első sorban szakképzetlen dolgozó gyermekeket találunk.

A középfokú oktatásban a szakmunkásképző intézetek tanulói aránya mintegy 80, a szakmunkásképző iskoláké több mint 60, az egyetemre leginkább felkészülő gimnáziumi tanulóknak pedig csak 40 százaléka fizikai dolgozó gyermeke. A munkás- és parasztfiatalok felsőfokú tanulása való arányos részvételre való minden törekvésünk ellenére is a felsőfokú tanulók csak 43 százaléka fizikai dolgozó

Az átalakulás folyamatában

Mindazonáltal az esélykülönbségek azért jelentenek társadalmi problémát, mert a szocialista építés jelenlegi időszakában és várhatóan a belátható jövőben is a fennálló társadalmi különbségek igen erősen kapcsolódnak a képzettséghez, és a megfelelő képzettség birtokában elérhető munkamegosztási pozícióhoz.

Nyilvánvaló, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése perspektivikusan a társadalmi munkamegosztásnak, a munka társadalmi szervezetének átalakulási folyamatában valósulhat csak meg. Társadalmunk jelenlegi fejlettségi szintjén a különböző munkamegosztási pozíciók, a társadalmi újrateljesítési folyamat feletti eltérő rendelkezési és befolyásolási lehetőségek még viszonylag jelentős társadalmi különbségeket hordoznak. A munka szerinti elosztás elvéből következően pedig mindez az életviszonyok, az anyagi lehetőségek egyenlőtlenségét is eredményezi.

Másfelől a családok anyagi lehetőségeit nemcsak a munkabérek különbségei, hanem a „másodlagos gazdaságba” való bekapcsolódás lehetőségei, az örökölt anyagi különbségek és nem utolsósorban a család nagysága is meghatározzák.

Kozma Ferenc kutatásai kimutatták, hogy a szocialista építés első időszakában amputáltak a jövedelmi és fogyasztási szint szélsőségeit és egy különbségeket hordozó, de túlkiegyenlített jövedelmi és fogyasztási modell hoztunk létre. Az elmúlt tizenöt-húsz évben a jövedelmek és fogyasztási lehetőségek egyrészt emelkedtek, másrészt valamelyest differenciálódtak is — bár nem kellő mértékben, és a különbségek nyilvánosabbakká váltak. Ennek eredményeként olyan jövedelmi modell alakult ki, amelynek centrumát a szerény életmód és a szerény jövedelmű háttér elő többség alkotja.

Differenciálás és közelítés dialektikája

A legmagasabb és a legalacsonyabb jövedelmi szinten élő családok egy tagjára jutó fogyasztási lehetőségek közötti mintegy kétszeres különbség mai fejlettségi szintünkön nem mondható egészségtelennek, és nem tűzhetjük ki célul általában a jövedelmek nivellálását. Ellenkezőleg, bizonyos területeken éppen a nem kellő differenciálás, a munka szerinti elosztás elvének megsértése további fejlődésünk akadályai lehet. Távlatilag azonban a legalacsonyabb jövedelmi kategóriák anyagi gyarapodásának kell a legnagyobb mérvűnek lennie ahhoz, hogy megvalósuljék a párt életszínvonal-politikájának hármas célkitűzése: az egész nép jólétének fejlesztése, a munka szerinti jövedelmi differenciálás és a családi jövedelmek különbségének mérséklése.

A mai magyar társadalom még sok vonatkozásban egyenlőtlenségeket hordozó társadalom. Szocialista építésünk harminc esztendejében vitathatatlanul óriási eredményeket értünk el mind a tőkés társadalomtól örökölt osztályszerkezet felbontásában, mind pedig a kirívó társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésében. Az egyes társadalmi rétegek életviszonyának eltéréseivel, a falu és a város, a fizikai és a szellemi munka különbségével, a különböző oktatási és mobilitási esélyekkel kapcsolatos gondjaink minőségileg más típusú gondok, mint akár a felszabadulás előtti, akár a tőkés világban ma is tapasztalható társadalmi egyenlőtlenségek, antagonizmusok.

Össztársadalmi érdek alapján

A párt és az állam legfelsőbb szervei rendszeresen napirendre tűzik az itt felvetett kérdéseket, és a továbbfejlődést elősegítő határozatokat hoznak. Az egyes konkrét intézkedéseken túl az MSZMP XI. kongresszusán elfogadott programnyilatkozat pedig hosszabb távra is meghatározza társadalmi szerkezetünk fejlődésének alapelveit. Társadalmunk osztályainak és rétegeinek alapvető érdekei azonosak. Szocialista fejlődésünk során részérdekeik is mind közelebb kerülnek egymáshoz. Az eltérő részérdekek közelítése, egyeztetése csak az össztársadalmi érdek alapján oldható meg. Ezen az alapon erősödik a munkások, a termelőszövetkezeti parasztság, az értelmiség, s az ország többi dolgozó rétegének szövetsége, társadalmunk erkölcsi és politikai egysége. Céljaink tettekben megnyilvánuló elfogadásával — kommunizmus és pártunkívüliek, eltérő világnézeti emberek összefogásával — halad előre az ország, és épül a fejlett szocialista társadalom. Mind ezen folyamatok eredményeként jutunk majd el arra a szintre, ahol fokozatosan létrejönnek az osztálykülönbségek teljes és végleges megszűnésének feltételei.

Kolosi Tamás

Felkészülés az öntözésre

Az öntözéses gazdálkodásnak kihasználatlan tartalékai vannak: azon túl, hogy az öntözésre berendezett területek sem kapják meg minden évben a mesterséges csapadékot, a vízzel ellátott részekben nem optimális a hasznosítás — állapították meg az Országos Vízügyi Hivatalban csütörtökön megrendezett szakmai tanácskozáson, amelyen a MEM által tudományos kutatók bevonásával elkészített, a legutóbbi hat év öntözéses gazdálkodását elemző tanulmányt vitatták meg összefüggésben az idei feladatokkal.

Az elmúlt évi viszonylag kedvező csapadékelátással ugyan részben magyarázható, hogy az öntözési lehetőségeket nem teljesen használták ki a termelők — bár itt előrelepet jelent, hogy ugyanakkor területet láttak el vízzel, mint az egy évvel

Szovjet kitüntetések kaptak

A szocialista munkaverseny győztesei

Amikor megalakult a brigád, ő volt a legfiatalabb. Am nagyon kevés időnek kellett eltelti ahhoz, hogy Kispéter Mária véleményére mindenki odafigyeljen. Ötletei voltak, melyekről kiderült, hogy jók, javaslatok, melyekről, hogy hasznosak. 1966. óta dolgozik a Dél-magyarországi Áramszolgáltatási Vállalat mórakalmi kiépítésénél. Adminisztrátor. Tíz esztendővel ezelőtt kezdtek felfigyelni az ő kollektívájukra, a Ságvári Endre brigádra. Az országban első között vállalták, hogy segítik a tanyai iskolák vilamosításának munkáját, óvodákat, bölcsődéket patronálnak, támogatják az egyedülálló, idős embereket.

Nem műszaki ember, mégis jelentős munkát vállalt abban, hogy fellendüljön az újtómozgalom. Ő indítványozta, hogy a brigád évente három-négy újítást adjon be. Néhány az elismerések közül, amiben neki is része van. Brigádjuk 1974-ben elnyerte a kiváló címet, egy évre rá a Parlamentben vehették át az Állami Díj második fokozatát. Kispéter Mária 1974-ben a Vállalat Kiváló Dolgozója lett, 1975-ben dízték mellé a Nehézipar Kiváló Dolgozója jelvényt.

Ha valakiről, akkor róla lehet mondani: közéleti ember. Mindenütt ott van, ahol kollégáit tehet valamit. Nincs olyan probléma, amely iránt közömbös maradna. Ebben az évben újabb szovjet kitüntetés kerül a vitrinjébe: a szocialista munkaverseny 1977. évi győztese.

A titulusa: biztonságtechnikai felülvizsgáló. Nem túl gyakori szakma. Az Elektromos Ipari Szövetkezetben dolgozik.

Az Országos Energiafelügyelet két tanfolyamát végeztem el — mondja Jegyinnák Ferenc —, 11 éve dolgozom ebben a munkakörben. Kezdetben jártam az országot. En vizsgáltam felül a debreceni Biogál Gyógy-szergyár elektromos vezetőit, a Bábolnai Állami Gazdaság több üzemet. Három éve csak Csongrád megyében dolgozom. Az én feladatom az elektromos vezetékek és készülékek állapotát megfigyelni a gyárakban; szabványosak-e, nem veszélyesek-e az emberi életre.

— Nehéz munka?

— Hogy nehéz-e? Felelősségteljes, én inkább ezt mondanám. Ha egy-egy vizsgálat után aláírom a jegyzőkönyvet, tudom, hogy minden tévedésem emberéletekbe vagy milliókba kerülhet. Furcsa

Kispéter Mária

Jegyinnák Ferenc

szakma az enyém. Naponta kell vitáznom, s meg kell győzőm az embereket arról, hogy az ő érdekükben vagyok kényeszerűen szigorú. Jegyinnák Ferencet sokan ismerik, különösen Szegeden. Labdarúgó volt, hosszú évekig védett a Vasutasban. Sportpályafutását egy sérülés szakította meg. Bánata, hogy 15 éves fia jobban szereti a lemezeket, mint a labdát. Öröme, hogy a November 7-e szocialista brigád, melynek tíz éve tagja, egy éve vezetője, megszerezte az aranykoszorús fokozatot. S ő is megkapta „A szocialista munkaverseny győztese” szovjet kitüntetést.

P. F.

Két este — négy produkció

Szegeden vendégszerepel a Szarajevói Balett

Régi hagyomány már, hogy a szegedi színházban köszönthetjük Jugoszlávia színházművészeit. Rendszeresen vendégszerepel a szegedi deszkákra a Szabadkai Népszínház, az újvidéki együttes, ezen a hétvégén pedig Jugoszlávia legfiatalabb táncgyűjtését, a Szarajevói Balettet láthatjuk. Az együttes tagjai a magyar—jugoszláv kulturális egyezmény keretében vendégszerepelen hazánkban. Két este Pécsen mutatták be műsorukat, Szombaton és vasárnap pedig a szegedi közönség előtt lépnek fel. Szombaton a Sánta című kétrészes balettel, vasárnap este pedig három egyfelvonásost — Párba, Ofélia, Bolero — mutatnak be.

A Szarajevói Balett 27 évvel ezelőtt alakult Bosznia fővárosában. Az ottani színháznak már akkor a szegedihez hasonlóan három tagozata volt, ehhez társult a legfiatalabb műfaj, a balett, mely Bosznia első és azóta is egyetlen hivatalos táncgyűjtése. A Szarajevói Balett a köztársaság másik négy városában működő prózai színházakban, valamint több, jól felszerelt, korszerű művelődési házban játszik. Az együttes tagjai a klasszikus baletten nőttek fel, majd jó évtizeddel ezelőtt művelni kezdték a modernebb irányzatokat is. Művésztüket át meg átötvözik a boszniai folklór elemei. Ezek adják a Szarajevói Balett sajátosan egyéni arculatát.

Külföldön is jól ismerik a társulatot. Az együttes ezidáig tizenkét alkalommal szerepelt Olaszországban, ezenkívül az Egyiptom, Tunisz, NSZK és Románia négyzetében szinte valamennyi országban sikerrel mutatkozott be. A mostani magyarországi vendégszereplés a Pécsi Balett két évvel ezelőtti fellépésének viszonyítása és a magyar—jugoszláv kulturális kapcsolatok ápolása, fejlesztése jegyében született.

A vendégszereplés első estjén, szombaton, három egyfelvonásost mutat be a balett-társulat. A program a Párba című darabbal kezdődik, amely Tankred és Chlorinda párváláról szól, a koreográfus Dimitrije Parlic Rafelo de Bamfield muzsikájára tervezte a táncokat. Hans Ulrich Engelmann Ofélia című zeneművére tervezett balettel Drago Boldin. A befejező produkció Ravel Boleroja, melynek koreográfusa ugyancsak Drago Boldin.

A vasárnap este műsorra kerülő Sánta című balett zeneszerzője Voin Komadina, aki hazája egyik ismert zeneszerzője, a szarajevói televízió szerkesztője. Hat éve írta ezt a balettet, amely nem köthető konkrét térhez és időhöz, egy általános gondolkodási kísérlet, az emberi lét és társadalom kapcsolatairól. A nyolc képből álló balett táncosai különböző fogalmakat személyesítenek meg. A darab zenei nyelvezetében mai, modern irányzatok és folklórelemek színtéje. Erősen épít a play back megoldásokra, a kompozíció hangszalagra rögzített, élő zenekarral nem játszható. A balett koreográfusa Szlavko Pervan, Földessy Dénes

Motel épül Tokajban

Tokajban, a Tisza és a vendégek étkeztetéséről a Bodrog összefolyásánál lévő területen új, 96 szobás motel építését kezdte meg. A csaknem 40 millió forintba kerülő idegenforgalmi létesítmény a tervek szerint jövőre készül el. A közeli halászcserda gondoskodik majd. A Tokajt mind nagyobb számban felkereső hazai és külföldi vendégeknek szolgálja majd a Tisza- és a Bodrog-part rendezése is.